

*Handläggare:
Inkeri Barenthin*

Landstingsstyrelsen

Yttrande över Socialstyrelsens redovisning av avvecklingen av amalgam i barn- och ungdomstandvården

Ärendet

Stockholms läns landsting har av Socialdepartementet beretts möjlighet att avge yttrande över Socialstyrelsens redovisning av ett uppdrag angående uppföljning av avvecklingen av amalgam i barn- och ungdomstandvården. Rapporten bifogas.

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att som svar på remissen överlämna detta tjänsteutlåtande samt

att omedelbart justera beslutet.

Förvaltningens synpunkter

Staten och landstingsförbundet träffade i mars 1995 en överenskommelse om avvecklingen av amalgam i barn- och ungdomstandvården. Genom regeringsbeslut i juni 2002 fick Socialstyrelsen ett uppdrag att följa upp hur avvecklingen hade fortskridit. Socialstyrelsen skulle även göra en bedömning av i vilken mån undantagen i överenskommelsen fortfarande behövs.

Statistik

Socialstyrelsen begärde år 2002 uppgifter om antalet utförda amalgamfyllningar år 2001 i förhållande till övriga utförda fyllningar. Av 17 tillfrågade landstingsområden kunde åtta lämna direkta uppgifter om antalet utförda amalgamfyllningar. För dessa var andelen amalgamfyllningar 0,11 procent av samtliga fyllningar. Därtill uppgav fyra landsting att amalgam numera används i barn- och ungdomstandvården bara i försumbar utsträckning. Från resterande landsting förelåg inga uppgifter om amalgamanvändningen vare sig i barn- och ungdomstandvården eller vuxenstandvården beroende på att sådana uppgifter inte hade insamlats.

Bilaga:

Redovisning av uppdrag angående uppföljning av avvecklingen av amalgam i barn- och ungdomstandvården. (Bilagorna till rapporten är inte med.)

Av statistiken i en bilaga till Socialstyrelsens rapport framgår att Stockholms läns landsting har kunnat lämna svarsuppgifter för varje fråga. Det framgår även att andelen amalgamfyllningar av alla fyllningar här är lägre än genomsnittet för alla landsting.

Det kan nämnas att Socialstyrelsen vid två tillfällen har begärt uppgifter från landstingen om andelen amalgamfyllningar av alla fyllningar i vuxentandvård. Resultaten visar att andelen sjönk från 12 procent år 1998 till 3 procent år 2001.

Det finns inga aktuella uppgifter om antalet utförda amalgamfyllningar inom privat-tandvården. Riksförsäkringsverket insamlar inte längre sådan statistik eftersom tandvårdsförsäkringen fr.o.m. 1999 inte lämnar någon ersättning för amalgamfyllningar. Av den senaste statistiken från Riksförsäkringsverket år 1995 framgår att andelen amalgamfyllningar av alla fyllningar i vuxentandvård var något lägre i privattandvården än i folktandvården. Det är osannolikt att privattandvårdens användning av amalgam i barn- och ungdomstandvården skulle höja andelen amalgamfyllningar av alla fyllningar över de 0,11 procent som folktandvårdsstatistiken visar.

Förvaltningen drar samma slutsats som Socialstyrelsen, nämligen att *användningen av amalgam i barn- och ungdomstandvården har upphört nästan helt i enlighet med överenskommelsen.*

Undantagen i överenskommelsen

Överenskommelsen mellan staten och Landstingsförbundet innebär att tandvårdshuvudmännen åtar sig att upphöra med amalgam i barn- och ungdomstandvården. Amalgamfyllningar får göras i barn- och ungdomstandvården endast i de få undantagsfall när nyttan för den enskilde motiverar avsteg från den allmänna principen. Tre exempel ges:

1. behandling av gravt kariesade eller missbildade tänder där andra plastiska tandfyllnadsmaterial inte håller för tuggbelastningen,
2. vid fyllningsterapi på patienter där det inte går att hålla tanden fri från saliv under tillräckligt lång tid,
3. vid narkostandvård då användande av andra material medför ytterligare behandlingstillfällen.

Socialstyrelsen har inhämtat yttrande från två medlemmar av Socialstyrelsens vetenskapliga råd, professorn i pedodonti Lars Mattson och professorn i anestesiologi Lars Wiklund.

Professor Mattson framhåller att möjlighet till undantag enligt exemplen 2 och 3 fortfarande behövs men att Socialstyrelsen bör överväga att stryka det första exemplet, med tanke på utvecklingen av kompositmaterialen. Professor Wiklund

anser att narkostiden vid tandbehandlingar inte bör överstiga 3,5 timmar, något som i vissa fall sker då alternativa material till amalgam används.

Förvaltningen delar de vetenskapliga rådets åsikt: Två undantag, enligt exemplen 2 och 3, bör finnas kvar i överenskommelsen.

Socialstyrelsen har berett Sveriges Tandläkarförbund möjlighet att yttra sig över regeringens uppdrag. Förbundet anser att nuvarande undantag bör bibehållas i en framtida överenskommelse.

Socialstyrelsen ansluter sig till tanken att stryka det första exemplet på undantag. Vad avser de två återstående exemplen, dvs nr 2 och 3, handlar dessa enligt Socialstyrelsen om fyllningsterapi under narkos. Förvaltningen delar inte den uppfattningen. Exempel 2 har kommit till just för att undvika narkos – i vissa fall kan tandläkaren göra en amalgamfyllning under en mycket kort tid och torrläggningen behöver inte vara så fullständig som när det gäller kompositfyllningar, vilka därtill kräver en längre tid att framställa än amalgamfyllningar. Om inte amalgam kan användas, måste patienten sövas ner även för enstaka små fyllningar.

Socialstyrelsen vill att det sker en skärpning av indikationerna för tillämpning av undantagen. Detta kan ske genom att alternativ till amalgam alltid är ett förstahandsval. Man bör också pröva om utdragning av aktuell tand kan vara ett alternativ. Förvaltningen anser att *överenskommelsen redan i dess nuvarande lydelse klart förutsätter att alternativ till amalgam alltid är ett förstahandsval*. Att dra ut tänder kan vara en omvälvande upplevelse för ett litet barn och kan knappast vara ett alternativ för en mindre amalgamfyllning i de få fall då inget annat material kan användas utan narkos. Svårt karrerade mjölkttänder har alltid dragits ut. Att skriva in alternativet tandutdragning i en överenskommelse är att misstro tandläkarnas grundläggande kunskaper.

Förvaltningen delar Socialstyrelsens uppfattning att *patienten eller vårdnadshavaren alltid skall upplysas i de fall där amalgam övervägs som fyllningsmaterial. För- och nackdelar med användning av ett alternativt material skall redovisas*.

Förvaltningen anser att Socialstyrelsen har uppfyllt uppdraget föredömligt. Slutsatserna tyder på en minskning av amalgamanvändandet. Förslagen lämnar ett visst utrymme för användningen när fördelarna för det enskilda barnet trots allt är större än nackdelarna.